

ערב ומערב במוסיקה? תכניות חדשות, רעיונות חדשים הצצה אל שיעורי ה-B.ed. במדרשה למוסיקה

ד"ר ציפי פליישר

התיתכן פגישה כזאת? האם בכלל אנו מחפשים אותה, כשבונים שיעור חדש במסגרת למודי ה-B.Ed. בחינוך מוסיקלי - אשר בעצם הרעיון שבו פתוח מאוד אל הסביבה המוסיקלית היומיומית שלנו?

התלמידים הטעונים ידע רב בספרות המוסיקה המערבית האמנותית כבר מכירים את דביסי, קייגי, ז'אן-קלוד אלוא (Eloy), איסאנג יון (Isang Yun), וארז (Varez) - מלחינים שהשתלבו היטב בתוך המוסיקה המערבית ויש להם נגיעה חזקה בתפישות העולם המוסיקלי והחוץ-מוסיקאלי של המזרח הרחוק, כל מלחין בדרכו, מקומו, זמנו.

אך מה כאן, אצלנו, בנקודת התפר המזרח-תיכונית של ערב ומערב? - השיממון חוגג. ניצבנו בפני הברירה של יצירת הקשר המוסיקלי בעצמנו. חידדנו את מבטנו (insight) אל תוך שתי התרבויות תוך האזנות ברמת ריכוז שמיעתי מכסימלי, ניתוחים, שיעורי ביצוע מוסיקלי שניתנו מידיהם של רבי-אמנים מן המיגזר הערבי, וכתבת תרגילי קומפוזיציה. שלושת התחומים בהם עבדנו היו האינטונציה, המקצב וקשר האמן עם קהלו.

האינטונציה המערבית עשירה מאוד במקרו ("רביית המיצלול": הרמוניה, פוליפוניה) ואילו הערבית - במיקרו (חלוקת הטון עצמו לרבעים, חצאים ושלושת-רבעים); עולם הקצב על-פי מיטב המסורת המערבית הוא מאוד סימטרי בעוד שבעולם הערבי רווחת האסימטריה; באולם הקונצרט המערבי, האמן וקהלו הם כשתי אינסטאנציות נפרדות לחלוטין של היכול (האמן) והבלתי-יכול (הקהל), או במקרה הטוב יותר היכול לתת (האמן) והיכול לקבל (הקהל), ואילו בעולם המזרח האמן וקהלו חד המה ופגישתם בהזדמנות זו או אחרת משיקה אל כל הוויית החיים היומיומית.

התלמידים נתבקשו להגיע לאירועי מוסיקה אותם הגדרנו לצורך העניין כקונצרטים - חאפלה ערבית, שלמה בר, שלום חנוך, קונצרט מן השורה של מוסיקה אמנותית קלאסית ועכשווית, ונתבקשו למלא שאלון. כיוונו עצמנו כמעט כבלשים, לתהות על מה שקורה ב"קונצרטים" בין האמן וקהלו. בתחום הקצב הביא כל סטודנט את פירדמידת הקצב המערבי אותה הוא רגיל להציג לתלמידיו, ואף התנסה עלינו בהוראת לחן ערבי אותו בחר מתוך מצאי גדול אשר הבאתי לכיתה, כאשר המטרה היא חיפוש דרכים מתודיות מקלות להוראת המיקצבים והמשקלים המסובכים (לנו, חניכי המערב). את הסינתיזה המכוונת של ערב ומערב חווינו בתרגילי הקומפוזיציה. האנליזה של סולמות המוסיקה הערבית (כשהיא כבר לעצמה אקט מערבי) הובילה אותנו למציאת יחידות קטנות מן הסולם ואז נדרשו התלמידים לערבב ביניהן ולהרכיב איכויות צליל חדשות. התוצאות מרתקות. השאלונים שהוגשו לאחר האירועים עשויים להוות ניצן ראשון במחקר שדה, שטרם נעשה כמוהו.